

Annica Karlsson Rixon och Anna Viola Hallberg

Samarbetet som metod

Annica Karlsson Rixon och Anna Viola Hallberg har samarbetat i en följd av projekt som kretsar kring roller och identitet i olika samhällsgrupper. Med utgångspunkt i den turnerande installationen *State of Mind* ger konstnären Angelica Olsson en bred presentation av Annica Karlsson Rixons och Anna Viola Hallbergs fleråriga arbete tillsammans. I deras projekt används det poetiska och intuitiva som politiskt redskap, menar artikelförfattaren.

Behovet av organisation och nätverkande har historiskt sett alltid varit viktigt för konstnärer och kulturutövare. I svallvågorna efter den ekonomiska krisen, i en tid när samtidskonstens funktion ifrågasätts i debattartiklar och dess nytta utreds av politiska organ, har samarbete och att kollektivt sluta upp kring gemensamma mål och frågor åter hamnat på agendan med förnyad styrka.

Samarbete kan betraktas som ett alternativ till individcentrerade strömningar inom konstvärlden och samhället i stort. I ett samarbete förenas uttryck, kunnande och erfarenhet i ett gemensamt påstående, en hybrid som ingen av de inblandade själva skulle åstadkomma. Inte det första eller det andra utan någonting tredje som ger tillgång till fler synvinklar och andra perspektiv med en vision om en gemensam idé.

Annica Karlsson Rixon och Anna Viola Hallberg har arbetat tillsammans sedan 2004 med tre projekt som på olika sätt undersöker aspekter av gruppidentitet och personliga nätverk. Installationstrilogin består av arbetena *Resonance*, *State of Mind* och *Code of Silence*. Förarbetet, presentationen och dialogen kring arbetets tematik vittnar om ett kollektivt tänkande i alla delar av den konstnärliga processen.

Jag träffar Anna Viola Hallberg och Annica Karlsson Rixon för att prata om deras samarbete och projektet *State of Mind*. Jag tar båten över till deras hem på Brännö i Göteborgs skärgård en varm sommardag. Anna Viola möter mig på bryggan tillsammans med hunden Bruno. »Det får bli vår nejlika«, säger hon till mig i telefonen innan mötet.

Text Angelica Olsson

Annica Karlsson Rixon & Anna Viola Hallberg, *State of Mind* (Marina, Senya and Lena, S:t Petersburg, 2007), C-print, 76 x 93,5 cm.

Anna Viola Hallberg inleder *Lezzie Think Tank*, workshop i Kiev 2009.

Annica Karlsson Rixon var en av flera konstnärer som med fotografi tog plats i konstlivet under 90-talet. Centrala teman i hennes verk var redan då frågor kring identitet och representation. Med verk som *Portraits in Nordic Light* och *Annika by the Sea* började hon att intressera sig för nätverk inom konstlivet.

Serien *Portraits in Nordic Light* presenterades på Göteborgs konstmuseum 1998 och anspelar på nationalromantiska målningar från Skandinavien i början av det förra århundradet. I stora fotografier grupperades kvinnliga vänner och konstnärskollegor i liknande situationer som i de parfraserade målningarna. Bilderna kommenterar därmed en porträttradition som tidigare dominerats av män.

Annika by the Sea (2003) är en serie av sju porträtt av personer alla med kopplingar till konstvärlden, tillhörande samma generation, födda i Sverige och med samma tilltalsnamn. Avporträtterade i fotografierna är bland annat Annika Larsson, Annika Lundgren, Annika von Hausswolff och Annika Öhrner. Verket manifesterar en ny grupp konstaktörer och en ny tid som ifrågasätter könsmaktsordningen.

Porträtten med det frontalabildutsnittet och densjälvssäkra, utmanande blicken som möter betraktarens känns igen från

flera konstnärer under 90-talet. Hithör amerikanska Catherine Opie, holländska Rineke Dijkstra och brittiska Sara Lucas, som alla på olika sätt intresserat sig för gruppidentitet.

Annica Karlsson Rixon var professor vid Högskolan för fotografi i Göteborg mellan 2003 och 2007 och är sedan 2004 doktorand vid konstnärliga fakulteten vid Göteborgs universitet med inriktning mot fotografisk gestaltning.

Anna Viola Hallberg har en bakgrund inom aktivism och performance. Hennes intresseområde ligger i mötet mellan människa och samhälle i det publika och offentliga rummet. Hon är utbildad inom film, internationell museologi och curatorisk praktik och har arbetat med dokumentärfilm och reklam.

I flera år var hon verksam i USA. I San Francisco arbetade hon tillsammans med Mia Engberg i en rad dokumentärer för Sveriges television med fokus på subkulturer. I New York var Hallberg parallellt verksam som projektledare, och som regiassistent och medproducent för den experimentella filmskaparen Barbara Hammer i dokumentären *History Lessons* (2000).

Annica Karlsson Rixon och Anna Viola Hallberg har båda arbetat med andra på olika sätt. Karlsson Rixon främst genom att involvera kollegor och vänner i sina projekt.

Produktionsbilder från *State of Mind*.

Annica Karlsson Rixon i arbete på tak i S:t Petersburg 2007.

Hallberg har på ett mer direkt sätt samarbetat i olika arbetslag och det förhållningssättet går som en röd tråd genom hennes verksamhet. Parallellt med de projekt Karlsson Rixon och Hallberg samarbetar kring är de verksamma på varsitt håll.

Konstnärernas samarbete har inneburit en utvidgning av bådas arbetsprocesser och praktiker. Derastidigare kunskaper och erfarenheter har likheter men även aspekter som personligt och praktiskt har visat sig komplettera den andres.

AVH: »Samarbetet som form är både utmanande, utvecklande och stimulerande. Det känns som en grundförutsättning för mig. Jag är en person som fungerar bäst under konfrontation och jag blir hellre konfronterad av någon annan än mig själv.«

AKR: »Av mig till exempel.« Säger Annica leende.

I en intervju med Mika Hannula för tidskriften *ArtMonitor* (# 4, 2008) berättar Annica Karlsson Rixon hur samarbetet med Anna Viola Hallberg påbörjades inför utställningen *Today Tomorrow Forever* på Norrköpings konstmuseum 2006. Hallberg arbetade som producent för utställningen

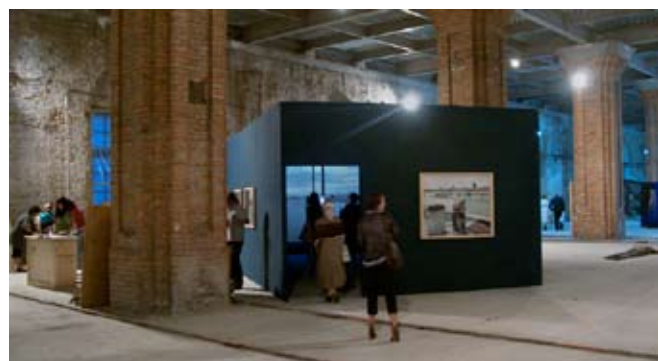
och katalogen, men blev snart involverad i den kreativa processen i arbetet kring verket *Resonance*.

Resonance (2006) är en dokumentation av den samtida konstscenen baserade på filmade porträtt, fotografier och intervjuer med tio konstnärer, curatorer och konsthistoriker. Installationen kan ses som en direkt fördjupning av Karlsson Rixons tidigare arbeten och flera av de medverkande känns igen från *Annika by the Sea*. Samarbetet med Hallberg innebär att video och ljud introducerades och tillförde en ny dimension; de videofilmade intervjuerna ger en insyn i processer och tankar bakom ytan av de porträtterade kollegornas verk och person.

Intervjuerna belyser styrkan och begränsningarna av informella nätverk och diskuterar konstnärens roll och position i samhället. Arbetet blir ett tidsdokument över tankar och idéer skildrat genom ett nätverk av kollegor och vänner under en given tid och plats.

State of Mind

State of Mind inleddes genom att Karlsson Rixon och Hallberg på ett öppet sätt började intressera sig för hur situationen i S:t Petersburg såg ut för hbt-personer (homo-, bisexuella och

State of Mind, installationsbild från GogolFest 09/Art Arsenal, Kiev 2009.

State of Mind, installationsbild från Y Gallery for Contemporary Art, Minsk 2010.

transpersoner) utan att en slutprodukt fanns i åtanke.

I sin presentation består installationen av elva färgfotografier, sju monitorer med hörlurar och en projektion. Monitorerna visar intervjuer från S:t Petersburg med personer som talar med utgångspunkt i lesbiska och bisexuella kvinnors situation. Projektionen fungerar som en backdrop bakom monitorerna och visar floden Neva som flyter fram genom staden.

Intervjuerna varvar personliga berättelser och erfarenheter av det politiska läget och samhällsklimatet med tankar om framtiden. Verket diskuterar frågor kring lagar, nätverk och attityder i samhället. Projektet syftar till att inleda en diskussion kring identitetspolitik och medborgerliga rättigheter och skapa en mötesplats för förståelse.

Alona: »The situation in the country, as is usual for our country, is complicated. As far as lesbian rights, they are denied in many ways, but the main discrimination is for the same-sex marriages and for adoption of children. Rights to give birth to a child and register the child to yourself and your girlfriend. Rights to go abroad, which is very important, being in a couple with a woman – it's practically impossible. Because if you are going abroad to work, your girlfriend will not be allowed to go with you, because she is not a family member.«

Citat ur en av intervjuerna

State of Mind visades första gången på Kulturhuset i Stockholm i samband med EuroPride 2008 och flyttades därefter till ROSPHOTO (State Russian Centre of Photography) i S:t Petersburg. Projektet har även visats i Kiev, Kharkiv och Minsk. I anslutning till varje utställningstillfälle arrangeras seminarier och workshops.

På Göteborgs konstmuseum visades *State of Mind* under utställningen *Talkin' Loud and Sayin' Something: Four Perspectives of Artistic Research* år 2008. Installationen framträdde som ett iscensatt grupp fotografi i förändring. I bakgrunden, floden och molnen som långsamt flyter fram. Ansikten som

skiftar i en ojämn rytm. Bruset från staden som bryts av ljudet i hörlurarna. Att förflyttas till en annan plats. Lyssna till en människas berättelse. Ryska, engelska och svenska, språken skiftar och översätts i textningen. Dunkel belysning. Ljuset från monitorerna, från projektionen. Andra besökare som lyssnar till andra röster. I rummet utanför hänger fotografier av enskilda individer, familjer och vänskapskretsar som utstrålar kärlek och stolthet.

Hur skulle det vara att befinna sig i en kultur där man inte behärskar språket och kulturyttringarna, där allt är på ett helt annat sätt men där det ändå finns likheter? Vem skulle jag vara om jag bodde där, skulle jag ha ett nätverk att tillgå? Det är frågor som föranledde Anna Viola Hallberg och Annica Karlsson Rixons arbete med projektet *State of Mind*.

Anna Hallberg och Annica Karlsson Rixon delar erfarenheten av att under långa perioder bott i USA och blivit starkt inspirerade av gräsrotskulturen och queerrörelserna där. Båda har i Amerika upplevt att de genom sina yrkesarbeten och privatliv haft tillgång till olika utvidgade nätverk främst med anknytning till konstkretsar och hbt-miljöer.

De är båda uppväxta under sovjetisk tid som präglades av det kalla kriget mellan stormakterna. Sovjetunionen var hela tiden närvarande genom film, litteratur och idrott. Annica berättar att de slogs av hur lite de faktiskt kände till om landet, kulturen och de människor som lever i Ryssland trots att det är ett land som geografiskt ligger så mycket närmare Sverige än USA.

Arbetet påbörjades 2005 med att Karlsson Rixon och Hallberg genom en internationell dating-sida på internet kom i kontakt med ett lesbiskt par i S:t Petersburg som berättade om sin stad och livet i den. Korrespondensen kom att bli underlaget för *State of Mind – Prologue* (2006), en video där en av kvinnorna berättar om sitt vardagsliv i S:t Petersburg. Manusets skrivet av konstnärerna och baserat på brevväxlingen som pågick under ett års tid. Kvinnan som läser texten ville inte att hennes ansikte skulle synas och i stället visas en av stadens symboler, Palatsbron, i gryningen.

Konstnärerna berättar att det i S:t Petersburg finns en större fysiskhet mellan kvinnor generellt i gatubilden i jämförelse med många andra europeiska städer och på det sättet är det lättare för lesbiska. Det har aldrig varit förbjudet att vara lesbisk eller bisexuell vare sig i Sovjet eller i Ryssland utan lagen har framförallt gett föreskrifter för mäns beteende.

AKR: »Det har inte inneburit att det varit accepterat att vara lesbisk, många kvinnor hamnade till exempel på mentalsjukhus, men det har varit lättare för kvinnor att bo ihop i Ryssland såsom i Sverige. En anledning till detta kan vara en traditionell syn på att kvinnor inte har någon sexualitet.«

Det visade sig att problematiken var mer subtil och framförallt handlar om rädslan att förlora personliga och professionella relationer. Att frukta de som är närmast har tydliga historiska kopplingar och går tillbaka till angivarsystemet under Sovjetregimen. Annica Karlsson Rixon berättar att ett verk som gjort starkt intryck var Ilya Kabakovs utställning *The Red Corner* på Kulturhuset i Stockholm 1994 som just handlade om grannen som angivare.

S:t Petersburgprojektets första del blev möjligt tack vare en stipendie- och gästateljévistelse genom dåvarande Nifca (Nordic institute for contemporary art). Under två månader filmades sexton intervjuer med personer med varierande åldrar, bakgrund och livsstil. Representerade i bild finns bland annat kontorister, poeter, hemmafruar, pole-dansare, psykologer och akademiker i åldrar mellan 17 och 67 år. Deltagarna har själva på olika sätt sökt sig till projektet vilket innebär att de flesta har tagit ett steg i att acceptera att de är lesbiska eller bisexuella och tar del av en viss gemenskap. Intervjuerna filmades utomhus i det offentliga rummet vilket indikerar att en viktig del av projektet handlar om att synliggöra och ta plats.

Karlsson Rixon och Hallberg har varit hänvisade till att arbeta med de personer som de träffat på plats. Projektets form växte fram under processens gång och anpassades succesivt efter de kontakter som skapades. Arbetsprocessen

har präglats av öppenhet, kommunikation och har hela tiden drivits av nyfikenhet. Projektet har möjliggjorts tack vare ömsesidigt tillit mellan konstnärerna och de kontakter som knutits.

Det personliga nätverk som byggdes upp har haft åtta nyckelpersoner som visas i de fotografiska porträtten där de avbildats tillsammans med sin närmsta krets. Karlsson Rixon menar att projektet i allra högsta grad har varit ett samarbete men att de samtidigt haft väldigt tydliga roller som konstnärer och att projektet är deras verk.

Projektet har många likheter med antropologin, som studerar sociala och kulturella skillnader och likheter. Att använda sig av dokumentärt material som samlats in genom deltagande och intervjuer är metoder som används i antropologiskt fältarbete. Fotografiet och videon är även de välbeprövade media inom ämnet även om de främst använts med dokumentära ansatser.

State of Mind är ett arbete med klara dokumentära rötter som använder andra människors berättelser som material. Att representera andra är en handling nära förbunden med makt och innebär ett stort ansvar gentemot de individer som gestaltas. I installationen och fotografierna är konstnärerna inte representerade vare sig ljudmässigt eller visuellt utan betraktaren intar avsändarens position som åhörare.

Annica Karlsson Rixon berättar att de inte har haft någon ambition av att arbeta redovisande med materialet utan intresset har handlat om att skapa en dramatik och spänning i verket. Installationen är uppbyggd så att utställningsbesökaren måste vara aktiv i sitt betraktande.

AVH: »Presentationen blir som en visualisering av en del av problemet som aktivism kan ha, att vilja vara engagerad på så många olika fronter, men om man verkligen vill kunna påverka någonting så får man kanske ägna sig åt en sak i en koncentrerad tid.«

Presentationen av verket har formmässigt en traditionell framtoning med ramade porträtt, videofilmade intervjuer och en projicerad landskapsvy.

Annica Karlsson Rixon & Anna Viola Hallberg, *State of Mind (Irina, Ilja, Sveta and Oksana. S:t Petersburg 2007)*, C-print, 106 x 131 cm.

Formen ifrågasätter normalitetsbegreppet genom att innehållet presenteras som tämligen konventionellt. Vid första anblick är det inte uppenbart att de avporträtterade tillhör en queermiljö och verket kan därför fungera både avväpnande, bekräftande och provocerande beroende på betraktarens förförståelse och tidigare erfarenheter. Under vernissagerna har många ställt frågor kring hur de har kunnat få tillstånd att ställa ut den typen av berättelser.

AVH: »Om ytan framstår som fri från aktivism, och fri från sexualiserade avbildningar såsom queer ofta framställs, så är innehållet i intervjuerna desto mer politiskt uttalade och samtidigt personliga, eftersom de flesta talar utifrån sin egen livssituation. Det är just dessa mångbottnade möjligheter av läsningar som troligtvis gör att verket både fungerar att visa i de postsovjettiska staterna, men som också öppnar för möjligheter att identifiera sig med personerna för människor som inte haft så mycket kontakt med hbt-miljöer tidigare.«

En avverkets styrkor är att konstnärerna inom ramen för samma projekt lyckas förena olika lager av mening varav många kan avläsas på en intuitiv nivå. Att arbeta med det poetiska och intuitiva som politiskt redskap handlar om en kommunikation baserad på emotionella utbyten bortom det talade och skrivna spåket.

Anna Viola Hallberg berättar att de under utställningen på Göteborgs konstmuseum bjöd in Irina Sandomirskaja som är av rysk härkomst och professor i kulturella studier på Södertörns högskola att vandra genom utställningen och berätta vad hon upplevde. Hon såg betydelser tack vare sina erfarenheter och bidrog med nya läsningar av verket.

Om ett fotografi av fyra kvinnor som sitter längst med floden Fontanka berättade Sandomirskaja att ön som syns i bakgrunden kallas Mörkrets hjärta på grund av de obehagliga händelser som skedde där under Sovjettiden. Att välja den platsen att bli representerad på var ingen slump utan ett starkt påstående.

En central symbol är floden Neva som inte bara representerar staden utan även fungerar som en metafor för förändring och förnyelse.

AVH: »I S:t Petersburg har vattnet och broarna en enorm närvaro hela tiden i staden och i det muntliga berättandet. När vi började åka till S:t Petersburg kunde man fortfarande bli fast i de centrala delarna av staden kring Nevskij Prospekt, och inte kunna komma ut till förorterna eller tvärt om naturligtvis, för att broarna öppnades på nätterna. Därför har många en hemlig historia. Man kunde säga att man blev fast på grund av broarna men egentligen kanske någonting helt annat hände.«

I anslutning till utställningssammanhangen arrangeras seminarier och workshops i samarbete med lokala aktivistgrupper med funktionen av att skapa nya nätverk som ger ringar på vattnet. *Leaving Your Traces* är en videobaserad workshop där del-

tagarna gör intervjuer liknande de som visas i installationen men med fokus på den lokala situationen.

Lezzie Think Tank har som syfte att fungera som en plattform för utbyte av tankar och idéer mellan enskilda individer och organisationer. En experimentell tankesmedja där konst, aktivism och det akademiska kan mötas och skapa nätverk för fortsatta samarbeten.

Projektet är politiskt genom att initiera nätverk och organisation. Verket genom att gestalta personliga erfarenheter hos de medverkande och att stärka gruppidentitet och därmed verka för en attitydförändring i de samhällen där verket visas.

En av frågorna som ställdes i intervjuerna handlade om framtiden i S:t Petersburg. De flesta trodde inte att det skulle ske någon förändring, men mycket har hänt sedan konstnärerna var där första gången. En ny officiell organisation som arbetar politiskt och aktivistiskt med mänskliga rättigheter och hbt-frågor har bildats och därmed skapat större möjligheter att känna tillhörighet. Staden S:t Petersburg har tillsatt en tjänsteman som i dagsläget arbetar med mänskliga rättigheter där de hbt-specifika frågorna långsamt kan vävas in.

AO: »Vilka fördelar finns det med att arbeta politiskt inom konstfältet? Och vad är skillnaden i jämförelse, med låt oss säga, politisk aktivism?«

AKR: »Vi gör ett konstnärligt arbete som gör att vi kan kommunicera på helt andra plan och tillför en yrkeskunskap som många aktivistgrupper kanske inte har. Vi står väldigt starkt i att vi har en konstnärlig bas vilket vi i en del sammanhang fått kritik för. Många undrar varför vi inte lägger upp intervjuerna på nätet men det finns det flera anledningar till, dels av integritetsskäl och av hänsyn till de som deltar, men framförallt för att det inte är det som är verket. *State of Mind* är ett verk som fungerar i sin helhet som installation, inte som enskilda intervjuer. Det bygger på emotionella upplevelser, inte bara fakta.«

Annica Karlsson Rixon och Anna Viola Hallberg kommer att återvända till Ryssland och Vitryssland. De nätverk och samarbeten som projektet initierat fortsätter att växa och utvecklas. Erfarenheterna de har fått under resans gång har fördjupat deras intresse och engagemang och en ambition har varit att ge något tillbaka till den sfär de har arbetat inom. De har stillat sin nyfikenhet på hur situationen i S:t Petersburg ser ut genom hbt-scenen men har också bidragit till att förändra den. ♦

En dokumentation av *State of Mind*, med fokus på dess karaktär av konstnärlig forskning, kommer att ingå i *Modernautställningen 2010* som öppnar på Moderna museet i Stockholm 2 oktober. Den 24 oktober ger Annica Karlsson Rixon en föreläsning på museet.